

JÄÄSKI-SEURA

MUISTELMAT

Helka Ikävalkon muistelmat

Jääsken Laitilan kylässä eläneestä ja asuneesta Kurjen perheestä

Kurjen naisten evakkotaipaleet

Syksy 1939 oli erilainen. Kesästä lähtien oli Karjalan kannaksella tehty linnoitustöitä. Töihin meno oli vapaaehtoista ja osallistujat olivat pääosin suojeluskuntalaisia.

Euroopan tilanne muuttui levottomaksi. Elokuussa 1939 Saksan joukot hyökkäsivät Puolaan. Venäjä esitti Suomelle vaatimuksia luovuttaa kaksi Suomenlahden saarta ja osan Karjalan kannasta. Suomi ei halunnut luopua maa-alueistaan. Lokakuussa kutsuttiin sotaväen käyneet miehet asepalvelukseen. Kurjen talosta Jääsken Laitilasta lähti 25-vuotias **Juhana ”Jussi” Kurki**.

Samoihin aikoihin tuli voimaan pimennysmääräys. Illalla piti kaikki ikkunat olla peitettynä, valoa ei saanut näkyä mistään. Sotilaille neulottiin villaisia pään ja kasvojen suoja, villasukkia ja -lapasia, joissa etusormi oli kuin sormikkaassa. Lakanoista tehtiin lumiviittoja ja -pukuja. Sanonta oli ”kaiken varalta” tarkoittaen sotaa.

Marraskuun 30. päivä 1939 Neuvostoliitto julisti sodan Suomea vastaan. Kun lentokoneet tulivat pommittamaan Ensoa, ne lensivät usein 10 kilometrin päässä sijaitsevan Laitilan yli kuin lintuaura. Pihalta piilosta katsottiin, kun pommit alkoivat irrota koneesta. Enson päältä kuului räjähdyksiä, pauketta ja maa kumahteli.

Laitilaan putosi vain muutama yksittäinen pommi, jotka eivät aiheuttaneet vahinkoa. Vaara oli yksittäisistä, matalalla lentävistä koneista, joista ammuttiin konekiväärillä. Kun sotarintama läheni, kuului tykistön ammunta kuin ukkosen jyminä. Se lisäsi pelkoa. Tallaako Venäjä meidät jalkoihinsa.

Naapurit tulivat katsomaan, miltä evakot näyttää

Maaliskuun 11. päivä tuli tieto, että **Ida**-äidin ja 14-vuotiaan **Annikki-tyttären** oli lähdeävä evakkoon Länsi-Suomeen. Heidät sijoitettiin Mustaniemen taloon Ikaalisiin. Seuraavana päivänä naapurit tulivat katsomaan, minkä näköisiä evakot ovat.

Kahden päivän jälkeen tuli tieto rauhasta. Kaikki olivat iloisia, mutta rauhan ehdot olivat ankarat. Karjala oli luovutettava ja Laitilan kylästäkin oli poistuttava. **Simo**-isä ja talon 22-vuotias **Ell**i-tytär evakuoitiin Vuoksenniskalle Kymälähteen Heikkilän taloon. Karja oli myyty tai viety teurastettavaksi, vain kaksi lehmää ja hevonen olivat jäljellä. Mies- ja naispalvelija olivat hakeutuneet muualle töihin.

Vapun aikoihin 1940 Juhana eli Jussi haki myös Ida-äidin ja Annikin Vuoksenniskalle. Kurjen perheen koti oli nyt Heikkilän talon kamarissa. Tuvassa he saivat käydä keittämässä ruokaa ja paistamassa leipää. Kun Jussi vapautui sotapalveluksesta, heitä oli kamarissa viisi henkeä. Sen verran oli tilaa, että kaikki saivat itsensä yöksi makuuasentoon. Toukokuussa Simo-isä sairastui yskään eikä palannut sairaalasta enää perheen luo vaan nukkui pois kesäkuussa 29-vuotis hääpäivänään.

Savossa sotaa paossa

Kesäkuussa 1941 alkoi kulkea huhuja sodan alkamisesta uudelleen. Pian Jussin piti lähteä sotaharjoituksiin ja muun perheen evakkoon. Ellillä oli angiina, jonka johdosta hän matkusti lotjalla Saimaata pitkin Hirvensalmelle. Ida-äiti ja Annikki lähtivät lehmien kanssa maantietä pitkin Ruokolahdelle ja edelleen Puumalaan. Hevoskärryissä kulki omaisuus, joka ei ollut suuren suuri. Tiellä oli ahdasta kulkea, sillä rajalle meneviä sotilaskuljetuksia tuli aina vastaan. Aikaa meni parisen viikkoa, kun lehmien piti antaa välillä syödä ja levätä. Naiset kävelivät noin 120 kilometriä Juvalla, jossa majoittuivat pieneen, syrjäisellä paikalla olevaan taloon. Annikki haki Elli-siskon Hirvensalmelta.

Juvalla he asuivat muutaman kuukauden, kun tuli tieto pääsystä takaisin Jääskeen. Rintamalinja oli siirtynyt Venäjälle päin. Paluumatka tehtiin samalla tavalla kävellen lehmien perässä. Ensimmäisenä iltana he saapuivat Puumalaan, jossa saivat kuulla järkyttäviä, ikäviä uutisia.

Edellisenä päivänä Jussi-veli oli mennyt seitsemän miehen kanssa tiedustelumatkalle venäläisten selustaan. Siellä venäläinen partio oli yllättänyt heidät ja tarkka-ampujan luoti oli lopettanut 26-vuotiaan Jussin elämän. Sota oli vaatinut uhrikseen perheen ainoan miehen, joka oli ollut tyttöjen ja äidin turva. Ida-äiti ei toipunut surusta koskaan.

Paluu Laitilaan

Naiset palasivat Kymälahden Heikkilän kautta Laitilaan, joka jo sodan alkupäivinä oli vapautunut venäläisistä. Kylästä oli palanut vain kaksi taloa, muut olivat pystyssä, joskin huonokuntoisina. Tuntui hyvältä olla kotona oman kylän ihmiset ympärillä, vaikka entiseen verrattuna oli vain tynkäelämä, kun isä ja veli olivat poissa. Kun talossa ei ollut yhtään miestä, oli naisten opetettava hevosten hoito ja valjastaminen sekä peltotöiden tekeminen.

Kurkien vanhin tytär **Milja Ikävalko** ja hänen tyttärensä **Helka Ikävalko** tulivat Kurjen taloon asumaan, sillä heidän kotinsa Kuurmanrannalla oli palanut ja Miljan aviomies **Viljo Ikävalko** oli sodassa.

Elämä jatkui rauhanomaisesti, vaikka sota riehui kauempana. Puutetta oli monesta asiasta. Korttiannokset olivat sokerin ja kahvin suhteen pienet, mutta muun ruokatavaran kanssa Kurjen naiset olivat omavaraisia. Pellot kasvoivat viljaa, lehmistä saatiin maitotuotteet.

Matkaa tehtiin junalla ja jalkaisin

Kesäkuussa 1944, kun venäläisten suurhyökkäys alkoi, karjalaiset joutuivat taas jättämään kotinsa. Kylätiet täyttyivät, Laitilaan tuli evakkoja, joista jotkut olivat yötä, muutamat lepäsivät hetken jatkaakseen matkaa eteenpäin. Karjalan kansa oli jälleen Mierontielle.

Kurjen naisille tuli lähtömääräys kaksi päivää ennen Juhannusta. Milja lähti tyttöjen kanssa junalla. Tavarat olivat pakattu puulaatikoihin, joiden kuljetuksesta huolehtivat kyläpäälliköt. Kauniina kesäamuna Ida-äiti, Elli ja Annikki laittoivat kotioven kiinni ja lähtivät pois kotoa toisen kerran. Kärryihin oli laitettu pitovaatteita ja tilavaatteita yöpymistä varten, ruokaa sekä lehmien lypsyastiat. Vasikat ja lampaat jäivät kotiin odottamaan teurastusta. Lehmät kulkivat irrallaan, paimenet perässä, suuntana Keski-Suomi.

Mikkelin maalaiskuntaan asti he kävelivät, yöpyivät milloin heinäladossa, milloin ystävällisten ihmisten navetan vintillä, joskus jopa tuvan lattialla. Mikkelissä he olivat kolme viikkoa odottaen junakyytiä eteenpäin. Viimein heidät lastattiin avonaiseen tavaravaunuun kimpsuineen ja kampsuineen, kuten Karjalassa sanottiin. Lehmät ja hevonen toiseen päähän ja ihmiset toiseen päähän vaunua. Matka Oriveden asemalle kesti useita päiviä, kun juna joutui ilmapommitusten takia seisomaan metsässä useita kertoja. Orivedeltä Kuhmoisiin he kävelivät, jossa majoitus järjestyi viisilapsisessa maalaistalossa.

Kotiovi sulkeutuu lopullisesti

Elokuun alkupuolella sodassa oli rauhallisempi aika, kun rintamalinjat pysyivät paikoillaan. Ruokatarvikkeista ja viljasta oli pulaa. Niiltä Karjalan alueilta, jotka olivat Suomen puolella, yritettiin kaikin keinoin saada viljaa korjatuksi. Niinpä valtion kehotuksesta Elli ja Annikki palasivat kotiin viljan niittoon ja puintiin. Laitila oli sotatoimialuetta ja matkustamiseen tarvittiin erikoislupa, joka uusittiin joka viikko. Alue oli vaarallista, sillä siellä liikkui desantteja ja rintamakarkureita. Illalla ja öisin kuului ammuntaa ja näkyi valoraketteja. Lähinaapurista pidätettiin kaksi desanttia. Ensosta saimme töihin sotilaita ja Jäppilänniemen rajavartiostosta hevosia kärryineen. Sotilaat palasivat yöksi majapaikkoihinsa, Elli ja Annikki jäivät kotiin kahdestaan. Se oli pelottavaa, kun puolustusaseena oli vain leipäveitsi.

Syyskuussa tuli voimaan aselepo ja Venäjä vaati rajaksi talvisodan jälkeisen rauhan rajan. Ellillä ja Annikilla oli kaksi viikkoa aikaa saada viljat puiduksi ja viljasäkit rajan toiselle puolelle. He tekivät töitä yömyöhään. Työntekijöitä sai huonosti, koska sotilailla oli varuskunnissa muita hommia, mutta Ensosta he saivat kuorma-autoja kuljetukseen. Määräaikaan mennessä kaikki puidut viljat oli kuljetettu rajan toiselle puolelle. Pelloille jäi kasvavaa viljaa, kaikkea ei saatu pois.

Tuli lähdön aika –näkemiin koti – viimeisen kerran. Tämä kotoalähtö oli viides kolmen vuoden sisällä. Kului 50 vuotta ennen kuin he seuraavan kerran pääsivät Laitilaan. Siinä välissä Ida-äiti, Miljan perhe, Elli ja Annikki olivat kulkeneet Längelmäen kautta Hirvelään Pärtölle. Elli avioitui **Nilon** kanssa ja Ida asui Miljan luona kuolemaansa asti 1954.

Suku:

Ida o.s. Piepponen ja Simo Kurki, Laitilan kylä

Lapset Milja Kaarina v. 1912, Juhana s. 1914, Elli Suoma s. 1918, Rauha Annikki s. 1926

Muu talossa asuva perhe: isänisä, isän kaksi veljeä, kaksi siskoa, kaikkiaan 11 henkilöä

Rintalan tila, maalaistalo, 260 ha, peltoa 26 ha, metsää ja suomaata

Lehmiä 10-12, vasikoita 4-5, lampaita 20, hevosia 4-5, sikoja ja kissoja.

Nämä Kurjen perheen muistelmat kirjoittanut Helka Ikävalko oli sielultaan ja mieleltään lämpimän karjalainen ihminen, joka piti suurella arvossa Jääsken ja sukujensa historiaa ja perinteitä. Hän asui Kouvolan Myllykoskella, josta käsin hän osallistui lähes poikkeuksetta kaikkiin Jääski-seuran matkoihin, tilaisuuksiin ja tapahtumiin.

Toukokuussa 2022 hän toi mukanaan Jääski-seuran kevätkokoukseen Jääsken kirkkoa esittävän taulun ja kirjat: Jääsken kihlakunnan historia, Jääsken kirja, Ylä-Vuoksen maamieskoulu, jotka hän halusi lahjoittaa Jääski-seuralle. Hän luovutti Jääski-seuran kuva-arkistoon myös nämä kuvat Kurjen perheestä ja sen asuinsijoista. Helka kuoli 26.4.2023.

Simo ja Ida (os. Piepponen) ja tytär Milja Kurki

Milja ja Viljo Ikävalko, vihitty 21.6.1936 Laitilassa

Milja ja Viljo Ikävälkon häväkeä

Viipurin läänin Kotiteollisuusyhdistyksen kutomakurssi talvikautena v. 1932-1933 Jääskessä. Osallistujat kutoivat pukukankaan ja valmivat itse kansallispuvun. Milja Kurki kolmas oikealta, Kerttu Miettinen oikealla.

Viipurin läänin Kotiteollisuusyhdistyksen kutomakurssi talvikautena v. 1932-1933 Jääskessä. Kutoivat pukukankaan ja valmistivat itse kansallispuvun.

Ida ja Simo Kurjen lapset kotitalon seinustalla vasemmalta Elli, Annikki, Juhana ja Milja.

Rintala keväällä 1939

Oikealla Viljo Ikävalko haitarinsa kera, vasemmalla hänen vanhempansa Antti ja Anni (o.s. Skaffari) Ikävalko

Viljo Ikävalko, Kuurmanranta.

Ikävälkon veljekset, vasemmalta Martti, Eino ja Viljo

Rintala talvisodan jälkeen

Evakkomatalla syksyllä 1944 Längelmäellä, Vinkiän kylässä. Milja Ikävalko sylissään Liisa-tytär, Ida Kurki, Annikki Kurki, Anni Ikävalko ja edessä Helka Ikävalko.

Evakkomatalla v. 1944 Kuhmoisissa. Kuvassa vas. Anni Ikävalko, talon väkeä, Milja Ikävalko sylissä Liisa-tytär, Ida Kurki, talon väkeä, edessä talon lapsia, keskellä Helka Ikävalko rusetti päässä.

Kaija Linnahalme (vasemmalla) kertoo Jääsken kirkkomaan historiasta Helka Ikävalkolle, Anneli Weisselbergille sekä äärimmäisenä oikealla kuuntelevalle Irja-Liisa Harjulle Jääski-seuran retkellä 2015.

Helka Ikävalko tummansinisessä takissa ja baskerissa Jääsken kirkkomaalla keväällä 2015.

Koonnut Kirsi Juura, Jääski-seuran puheenjohtaja/1.7.2023